

“Homo’s moeten uit mijn buurt blijven mevrouw!”

Discriminatie en polarisatie in de klas: hoe ‘heftige opmerkingen’ van leerlingen ook kansen met zich meebrengen.

ILSE NOL

Of je als docent GL weleens geconfronteerd wordt met maatschappelijke spanningen in de klas? Met heftige opmerkingen van leerlingen? Dat is afhankelijk van jezelf: wat ervaar jij als heftig of grensoverschrijdend? Wanneer druipt iets in tegen je waarden? En wat doe je daar vervolgens mee?

Inleiding

In dit stuk neem ik jullie mee naar mijn lespraktijk toen ik mijn eigen grens bereikte: een 3-vwo klas op een donderdagmiddag, aan het einde van het derde uur. Toen Mimoun (niet zijn echte naam) aan mij en de klas vertelde dat hij vindt dat homo’s lekker mogen doen wat ze willen, maar wel uit zijn buurt moeten blijven, vond ik dat best lastig. “Ja maar mevrouw, Wilders mag toch ook dingen zeggen over moslims? Dan mag ik dit ook.”

Ik zal zo vertellen wat er gebeurde na Mimouns opmerking, maar eerst een beetje achtergrond: ik geef les op een ontzettend divers gymnasium in Rotterdam-Zuid. Klassen bestaan uit ‘refo’s’ uit de randgemeenten van Rotterdam, leerlingen die zichzelf zien als progressief- of conservatief islamitisch, leerlingen die zich verwant voelen met de gender-identiteit non-binair, en alles daartussen. Ik ben trots op mijn leerlingen en mijn school. Die grote verscheidenheid tussen leerlingen maakt ons de mini-samenleving van de toekomst, waarin diversiteit een feit is. Waarin iedereen elkaar respecteert. Waarin leerlingen bevriend raken met personen met dezelfde afkomst of culturele wortels, want als je iets kan delen is dat waardevol. Maar waarin juist óók vriendschappen ontstaan tussen ‘Nederlanders’, ‘Marokkanen’, ‘Antillianen’, ‘Spanjaarden’ en ‘Serviërs’. Expres tussen aanhalingstekens, want we zijn allemaal Nederlander.

Opvoeding, (jongeren-)cultuur en geloof spelen echter wel nog een rol voor leerlingen bij het bepalen van een standpunt met betrekking tot maatschappelijke thema’s. Daarnaast ben ik ervan overtuigd dat in het geval van homo-

seksualiteit niet alleen geloof en cultuur een rol spelen, maar ook (toxische) mannelijkheid en het 'positie bepalen op de apenrots' – iets wat Mimoun in de geschetste situatie met deze opmerking nadrukkelijk deed, zo was mijn indruk.

Die grote verscheidenheid tussen leerlingen maakt ons de mini-samenleving van de toekomst, waarin diversiteit een feit is.

Door de stilte van zijn vrienden om hem heen was duidelijk dat hij niet de enige was met deze mening. Hoe ga je daar als docent mee om? Niet alleen speelde mee dat ik me persoonlijk aangesproken voelde als iemand die op beide geslachten valt, maar ook zijn opmerking daarna, over Wilders, kwam hard binnen. Mimoun stipte eigenlijk piekfijn aan hoe verhard en gepolariseerd het publieke debat is geworden. Blijkbaar mogen we volgens zijn mores (en die van bepaalde politici) mensen die anders zijn 'niet in onze buurt willen hebben'. Dat houdt wat mij betreft in dat je iemand ontmenselijkt: als iemand niet in je buurt mag komen, betekent dat dan dat je hem of haar niet wil zien? Dat je deze persoon niet accepteert? Juist deze 'steek onder water' in zijn opmerking raakte me, en daarin ligt voor mij spanning.

Een verhelderend gesprek

Ik reageerde door Mimoun te zeggen dat ik me verbaasde over zijn opmerking en stelde hem de volgende vraag: als een bepaalde groep of persoon iets uitsprekt dat als discriminerend wordt ervaren, is dat dan voor jou een legitimatie om hetzelfde te doen? Ik vroeg hem of hij zich ook kon verplaatsen in anderen in de klas en hoe zij zich zouden kunnen voelen als hij dit zo uitte? Wat betekent zijn opmerking voor klasgenoten die op dit moment misschien wel twifelen of onzeker zijn over dit thema? Er ontstond een gesprek dat best verhit was maar uiteindelijk heel verhelderend bleek te zijn, zowel voor de leerlingen als voor mijzelf. Wat nog het meest opviel tijdens dit gesprek was de reactie van sommige van zijn klasgenoten: een aantal jongens en meiden keerde zich fel tegen hem en er ontstond duidelijk een 'wij' en een 'zij' - iets wat ik erg lastig vond maar tegelijk van grote waarde bleek te zijn.

Enkele meiden die je in de categorie *woke* zou kunnen plaatsen, reageerden erg boos en wezen hem op de gevolgen van zijn uitspraak met felle taal. Mimoun (en enkele van zijn vrienden die niet durfden te spreken, maar wel instemmend zegen) verdedigde zichzelf even fel: "ik mag dit gewoon vinden, dit is mijn standpunt." Lastig voor beide kanten, maar wel een belangrijk leermoment voor iedereen. Het mooie aan dit heftige gesprek was dat zowel Mimoun als sommige klasgenoten door de setting in de klas direct aanspreekbaar waren: er stonden geen sociale media in de weg, er werd dus écht gereageerd op

elkaar, zonder trollen, reaguurders en scheldpartijen. De leerlingen kregen, juist omdat Minoun zich zo scherp uitsprak, de kans om open op elkaar te reageren en een standpunt in te nemen.

De volgende les

De les liep rommelig af: Mimouns' opmerking kwam sowieso in de laatste vijf minuten van de les en hoewel de leerlingen elkaar relatief goed in hun waarde lieten, sudderde er wel nog iets toen ik de les afsloot. Daarom besloot ik in de les erna voor de klas 'uit de kast te komen' door hen te vertellen dat ik lang een relatie heb gehad met een vrouw en onder andere daarom nog met wat er vorige week was gebeurd in mijn hoofd zat. Ik vroeg of zij ook nog aan de gebeurtenis hadden gedacht en of ze wellicht nog iets kwijt wilden. Door iets persoonlijks te delen, hoopte ik dat de leerlingen het onderwerp ook vanuit een ander perspectief zouden bekijken. Dat had zijn effect: Mimoun gaf aan dat hij mij echt niet als 'minder' zag en dat hij zijn opmerking anders bedoelde dan de klas had opgevat. Ook andere leerlingen uit de klas gaven aan dat ze het lastig vonden vorige week: natuurlijk mag iedereen anders denken, maar waar ligt de grens tussen jezelf mogen uiten en iemand onmenselijken?

Wat betekent zijn opmerking voor klasgenoten die op dit moment misschien wel twijfelen of onzeker zijn over dit thema?

De heftigheid van vorige week was gezakt en er ontstond een dialoog over het belang van acceptatie en in hoeverre homoseksualiteit een taboeonderwerp is voor de klas. Misschien juist vanwege de spannende les vorige week en Mimouns opmerking kon alles gezegd worden zonder dat daarbij dingen 'raar' waren. Daar was ik erg blij mee: als docent GL bespreek ik gender- en seksuele diversiteit als vast thema in de tweede klassen, maar het blijkt voor veel leerlingen toch soms lastig om hierover te spreken: vanwege eigen twijfels of vanwege wat thuis, binnen een geloof of onder vrienden de heersende norm is. Juist door de urgentie van vorige week voelde iedereen zich betrokken bij dit thema en konden leerlingen hierover open in gesprek.

Na de les vroeg ik of Mimoun nog even wilde blijven hangen. Ik vroeg hem hoe hij terugkeek op de afgelopen twee lessen vertelde hem dat ik, hoewel ik zijn opmerking lastig vond en er anders in sta dan hij, het toch knap van hem vond dat hij zich zo heeft uitgesproken. En dat ik hem wilde bedanken voor zijn uitspraak, omdat we dit daardoor hebben kunnen bespreken. Is dat wijs om te doen als docent? Wat mij betreft wel: verbinding houden met je leerlingen is wat mij betreft één van de belangrijkste taken van een docent. Daarbij is het

wel van belang om oprechte verbazing uit te spreken als leerlingen uitspraken doen die discriminerend of polariserend zijn en dit te begrenzen.

De heftigheid van vorige week was gezakt en er ontstond een mooi gesprek over het belang van acceptatie en in hoeverre homoseksualiteit een taboeonderwerp is voor de klas.

Het is een lastige balans: aan de ene kant wil ik dit soort zaken liever niet horen in de klas want het doet me pijn als mens. Aan de andere kant ontstaat er geen oprecht gesprek als leerlingen die dit denken zich niet uitspreken (en dat bijvoorbeeld dan wel onder vrienden of op sociale media doen). We leven (helaas nog) niet in een wereld waar iedereen diversiteit in al zijn vormen omarmt. Het is van groot belang om hier een gesprek over te kunnen blijven voeren.

Of ik als docent in deze twee lessen bij Mimoun en sommigen van zijn vrienden meer acceptatie rond homoseksualiteit heb 'gekweekt', zal ik misschien nooit weten. En dat is ook het lastige aan docent GL zijn. Aan de ene kant zijn er de idealen rond meer inclusiviteit, een open dialoog, begrip en acceptatie. Aan de andere kant is er een weerbarstige praktijk met een gepolariseerd publiek debat, vooroordelen en maatschappelijke spanningen die de klas inkomen. Maar mede door opmerkingen zoals die van Mimoun ontstaat er een kans: een kans om een onderwerp écht op tafel te krijgen, een kans om leerlingen een ander perspectief mee te geven en een kans om naar elkaar te luisteren. Uiteindelijk komen we er alleen zo.